

Stockholm den 28 maj 2020

R-2020/0514

Till Justitiedepartementet

Ju2020/00923/L5

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 4 mars 2020 beretts tillfälle att avge yttrande över promemorian Utökade kontroll- och stödmöjligheter avseende skyddstillsynsdömda.

Sammanfattning

Regler om skyddstillsyn, liksom regler om villkorlig frigivning, måste vila på de inom straffrätten grundläggande principerna om likabehandling, förutsebarhet och proportionalitet.

Advokatsamfundet anser att de återfallsförebyggande åtgärderna avseende skyddstillsynsdömda bör förstärkas och instämmer i huvudsak i de överväganden som redovisats med nedan angivna synpunkter.

Advokatsamfundet avstyrker dock förslaget avseende Kriminalvårdens möjlighet att inom ramen för en särskild föreskrift föreskriva villkor om var den dömda ska vistas eller inte får vistas.

Överväganden

Förslagen i den remitterade promemorian ingår som en del i det 34-punktsprogram avseende åtgärder mot gängkriminalitet som regeringen presenterade den 21 september 2019 och bygger i stor utsträckning vidare på de nya regler som syftar till att stärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende dem som *friges villkorligt* från ett fängelsestraff.¹

Advokatsamfundet har tidigare yttrat sig över förslag om villkorlig frigivning och förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61) samt i lagrådsremiss avseende en tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande

¹ Se prop. 2018/19:77 Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning, bet 2018/19:JuU25, rskr.2018/19:228.

åtgärder.² Advokatsamfundet hänvisar i nu aktuella delar även till synpunkter som lämnats i dessa tidigare lagstiftningsärenden.

I nu aktuell promemoria lämnas framför allt förslag som syftar till att stärka möjligheterna att vidta kontroll- och stödåtgärder avseende dem som har dömts till *skyddstillsyn*.

Syftet med de nya reglerna är att tillgodose behovet av att förstärka de återfallsförebyggande åtgärder som kan vidtas under verkställigheten av skyddstillsyn. Förslagen innebär bl.a. att övervakningstiden förlängs och att möjligheten att föreskriva villkor om var den dömde ska eller inte får vistas görs tydligare.

Vidare föreslås att Kriminalvården ska kunna fatta beslut om elektronisk övervakning av den dömde för att kontrollera att en föreskrift följs. I syfte att främja snabbheten och flexibiliteten när det gäller beslut om övervakning, föreskrifter den dömde ska följa och åtgärder vid misskötsamhet, föreslås att Kriminalvården, i stället för övervakningsnämnden, ges rätt att meddela sådana beslut.

För den skyddstillsynsdömde är särskilt några grundläggande rättssäkerhetsprinciper av avgörande betydelse. En av dessa är förutsebarheten, dvs. den dömde har rätt att känna till under vilka förhållanden exempelvis en föreskrift om samhällstjänst ska justeras samt vilket datum övervakningen beräknas upphöra.

Föreskrifter om samhällstjänst

Vad avser beslut om justering av föreskrift om samhällstjänst, föreslås det i promemorian en överflyttning av beslutsrätten från övervakningsnämnden till Kriminalvården för att därigenom skapa ett snabbare och mer flexibelt system. Eftersom förslaget inte innebär någon ändring av under vilka omständigheter ändringar av en föreskrift om samhällstjänst får ske eller på vilket sätt, har Advokatsamfundet ingen erinran mot förslaget i denna del. Kriminalvården torde ha bäst kännedom om hur verkställigheten i frihet fungerar i det enskilda fallet.

Övervakning under hela prövotiden

I promemorian föreslås vidare att skyddstillsynen ska, om inte annat beslutas, vara förenad med övervakning under hela prövotiden samt att beslut i frågor om övervakning sedan domstolen skilt sig från målet ska fattas av Kriminalvården i stället för övervakningsnämnden. Av förslaget framgår att Kriminalvården efter en individuell bedömning ska sortera ut de fall där övervakningen efter ett år är fortsatt nödvändig och verkningfull för att minska risken för återfall i brott eller för att underlätta den dömdes anpassning i samhället.

² Se Advokatsamfundets remissyttrande den 14 januari 2020 över utkast till lagrådsremiss En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder samt remissyttrande den 20 oktober 2017 över betänkandet Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61).

Som Advokatsamfundet tidigare uttalat avseende övervakning vid villkorlig frigivning (se ovan), kan övervakning under hela prövotiden uppfattas som en efterföljande påföljd och därmed ha en kontraproduktiv effekt på den enskildes rehabilitering. Som framgår av nu aktuell promemoria torde även påföljdens intensitet vara som störst under den första tiden av verkställigheten då återfallsrisken erfarenhetsmässigt är särskilt stor. Att stå under övervakning medför ett ingrepp i den personliga integriteten, varför förslaget om förlängd övervakning måste ställas mot den enskildes rätt till ett privatliv och övervakningens avtagande effekt över tid.

Det är i detta sammanhang nödvändigt att beakta behovs- och proportionalitetsprincipen. Frågan är därutöver hur förslaget förhåller sig till de grundläggande principerna om likabehandling och förutsebarhet. Enligt Advokatsamfundet har dessa frågor inte analyserats i erforderlig utsträckning, vilket bör göras inom ramen för den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet.

Mot angiven bakgrund kan Advokatsamfundet inte ställa sig bakom förslaget i denna del.

En ny beslutsordning

Som ett led i implementeringen av de nya reglerna avseende villkorligt frigivna som träder i kraft den 1 juli 2020 avser Kriminalvården att införa en ny intern struktur för beslutsfattande. Hur denna nya beslutsordning slutligen kommer att se ut kommer att presenteras först senare under våren 2020.

Advokatsamfundet har, med undantag för föreskrift om vistelse nedan, inget att erinra mot den föreslagna ordningen att särskilda föreskrifter och beslut om elektronisk övervakning ska meddelas av Kriminalvården i stället för övervakningsnämnden. En sådan ordning torde vara mer ändamålsenlig, eftersom Kriminalvården har bäst kännedom om hur verkställigheten i frihet fungerar. Det är dock viktigt att även i denna del framhålla betydelsen av de grundläggande principerna om likabehandling, förutsebarhet och proportionalitet.

Föreskrifter om vistelse

Det föreslås vidare att Kriminalvården inom ramen för en föreskrift om vistelseort även ska kunna besluta om specifika platser och områden inom vilka den som verkställer en dom på skyddstillsyn ska och inte får vistas. Ändamålet med föreskrifter om vistelseort ska enligt förarbetena till lagstiftningen avseende villkorlig frigivning (prop. 2018/19:77 s. 35) vara att använda dem i kontrollsyfte när det är särskilt angeläget att hålla den dömda borta från en viss miljö. Nu aktuellt förslag till kompletterande regler ingår som sagt som en del i regeringens åtgärder mot gängkriminalitet för att öka möjligheterna att bestämma var dömda personer inte får vistas.

Till skillnad från föreskrifter om vistelseort (som kan innehålla ett förbud att vistas på en viss plats eller inom ett särskilt angivet område, t.ex. i eller i närheten av ett brottsoffers

bostad eller andra platser där risken för återfall bedöms vara stor) är meningen med nu aktuellt förslag att en föreskrift ska kunna avgränsa specifika platser där det är särskilt olämpligt att den som verkställer en frivårdspåföljd befinner sig. Det skulle nu kunna bli fråga om platser där narkotikaförsäljning är vanligt förekommande eller där andra kriminellt belastade vistas eller bor. Avgörande skulle vara att den dömde har behov av åtgärden till följd av sina personliga förhållanden.

Syftet med reglerna om skyddstillsyn är att bidra till den enskildes rehabilitering och återetablering i samhället – inte att bekämpa gängkriminalitet. Det förtjänas vidare att ytterligare understrykas att reglerna om skyddstillsyn måste vila på de inom straffrätten grundläggande principerna om likabehandling, förutsebarhet och proportionalitet. Det är därför Advokatsamfundets inställning att förslaget – att inom ramen för en föreskrift avseende vistelseort även kunna bestämma på vilken plats den dömde ska och inte får vistas – inte uppfyller dessa grundläggande rättssäkerhetsprinciper. Att hänvisa till platser där narkotikaförsäljning är vanligt förekommande eller där andra kriminellt belastade vistas eller bor ger utrymme för alltför vaga och subjektiva bedömningar, vilka skulle medföra avsevärda ingrepp i den dömdes personliga integritet och således inte vara förenliga med den enskildes rättigheter i enlighet med regeringsformen och Europakonventionen.

Advokatsamfundet avstyrker därför förslaget i denna del.

Hanteringen av misskötsamhet

Kriminalvården föreslås, i stället för övervakningsnämnden, att i första hand besluta om åtgärder med anledning av misskötsamhet under skyddstillsynen. Kriminalvården ska ha rätt att besluta om särskilda föreskrifter, besluta om elektronisk övervakning, ställa den dömde under övervakning och utse ytterligare personer att biträda vid övervakningen. Kriminalvården ska även kunna besluta om varning. I enlighet med Advokatsamfundets tidigare yttrande avseende SOU 2017:61 (se ovan), anser Advokatsamfundet att det inte är lämpligt att låta den myndighet som är satt att övervaka och kontrollera den skyddstillsynsdömde, även ska få besluta om bestraffning av densamme vid påstådd misskötsamhet.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander